Sbírka soudních rozhodnutí

STANOVISKO GENERÁLNÍHO ADVOKÁTA
MELCHIORA WATHELETA
přednesené dne 19. listopadu 2015 [1]

Věc C-99/15

Christian Liffers
proti
Producciones Mandarina SL,
Mediaset España Comunicación SA, dříve Gestevisión Telecinco SA

[žádost o rozhodnutí o předběžné otázce podaná Tribunal Supremo (Nejvyšší soud, Španělsko)]

„Řízení o předběžné otázce — Duševní vlastnictví — Audiovizuální dílo — Směrnice 2004/48/ES — Článek 13 — Náhrada škody — Výše — Morální újma — Metoda stanovení“

I – **Úvod**

1. Tato žádost o rozhodnutí o předběžné otázce se týká výkladu čl. 13 odst. 1 směrnice Evropského parlamentu a Rady 2004/48/ES ze dne 29. dubna 2004 o dodržování práv duševního vlastnictví [2].

2. Tribunal Supremo (Nejvyšší soud, Španělsko) se v rámci předběžné otázky táže Soudního dvora na rozsah nápravného opatření, kterého se může domáhat poškozený za porušení práv duševního vlastnictví, a na případné vyloučení morální újmy z tohoto odškodnění.

II – **Právní rámec**

A – *Unijní právo*

3. Podle bodu 10 odůvodnění směrnice 2004/48 je cílem směrnice „sblížení právních systémů [členských států] tak, aby byla zajištěna vysoká, rovnocenná a stejnorodá úroveň ochrany [duševního vlastnictví na] vnitřní[m] trhu“.

4. V bodě 26 odůvodnění této směrnice je uvedeno, že „[p]ři hrazení škod způsobených porušením práva porušovatelem, který věděl nebo rozumně vědět měl, že porušuje právo, by při stanovení výše náhrady škody přiznané nositeli práva měla být zohledněna všechna příslušná hlediska, jako ušlý zisk nositele práv nebo neoprávněné zisky porušovatele práv a ve vhodných případech morální újma způsobená nositeli práv. Jako alternativa, například pokud by bylo […] obtížné určit výši skutečně způsobené škody, může být výše náhrady škody odvozena od licenčních poplatků nebo poplatků, které

1 — Původní jazyk: francouzština.

2 — Úř. věst. L 157, s. 45; Zvl. vyd. 17/02, s. 32.

by škůdce zaplatil, kdyby požádal o souhlas s užitím dotčených práv duševního vlastnictví. Cílem není zavést povinnost stanovit náhradu škody jako trest, ale umožnit odškodnění na základě objektivních kritérií s přihlédnutím k nákladům vzniklým nositeli práv, jako jsou náklady na zjištění porušení práva a totožnosti porušovatele“.

5. Článek 3 odst. 2 směrnice 2004/48 stanoví, že „[t]ato opatření, řízení a nápravná opatření musí být rovněž účinná, přiměřená a odrazující a musí být používána způsobem, který zabraňuje vzniku překážek právně dovoleného obchodu a poskytuje záruky proti jejich zneužití“.

6. Článek 13 této směrnice, nadepsaný „Náhrada škody“, stanoví:

„1. Členské státy zajistí, aby příslušné soudní orgány na žádost poškozeného nařídily porušovateli práv vykonávajícímu činnost, o níž věděl nebo rozumně vědět měl, že porušuje práva, zaplatit nositeli práv náhradu škody odpovídající skutečné újmě, kterou skutečně utrpěl v důsledku porušení práva.Při stanovení náhrady škody soudní orgány:

a) přihlédnou ke všem vhodným aspektům, jako jsou nežádoucí hospodářské důsledky, včetně ztráty zisku, kterou poškozený utrpěl, k neoprávněným ziskům porušovatele práv a případně i k jiným než hospodářským hlediskům, jako je morální újma způsobená nositeli práv porušovatelem;

nebo

b) jako alternativu k písmenu a) mohou ve vhodných případech stanovit náhradu škody jako paušální částku na základě takových hledisek, jako je alespoň výše licenčních poplatků nebo poplatků, které by musely být zaplaceny, kdyby porušovatel práv požádal o udělení oprávnění k užívání příslušných práv duševního vlastnictví.

2. Jestliže porušovatel při výkonu činností nevěděl ani rozumně nemohl vědět, že dochází k porušení práv, mohou členské státy stanovit, že soudní orgány mohou nařídit náhradu zisků nebo škod, které mohou být předem stanoveny.“

B – *Španělské právo*

7. Článek 140 přepracovaného znění zákona o duševním vlastnictví (Texto Refundido de la Ley de Propiedad Intelectual), ve znění zákona 19/2006, kterým se rozšiřují prostředky ochrany práv duševního a průmyslového vlastnictví a stanoví procesní pravidla s cílem usnadnit uplatnění různých nařízení Společenství (ley 19/2006, por la que se amplían los medios de tutela de los derechos de propiedad intelectual e industrial y se establecen normas procesales para facilitar la aplicación de diversos reglamentos comunitarios) ze dne 5. června 2006 (BOE č. 134 ze dne 6. června 2006, s. 21230, dále jen „TRLPI“), stanoví:

„1. Odškodnění, které náleží nositeli porušeného práva, nezahrnuje pouze hodnotu ztráty, která mu vznikla, ale také hodnotu ušlého zisku vyplývajícího z porušení jeho práva. Výše odškodnění může případně zahrnovat i náklady na zjištění porušení práva vynaložené na získání přiměřených důkazů o tom, že došlo k porušení práva, jež je předmětem soudního řízení.

2. Odškodnění se určuje dle volby poškozeného podle některého z následujících kritérií:

a) Nežádoucí hospodářské důsledky, včetně ztráty zisku, kterou poškozený utrpěl, a neoprávněné zisky porušovatele práv dosažené nepovoleným užíváním. Morální újma se odškodňuje i tehdy, pokud není prokázána hospodářská újma. Při jejím vyčíslení je třeba přihlédnout k okolnostem porušení práva, závažnosti porušení a míře neoprávněného šíření díla.

b) Částka, kterou by poškozený obdržel jako odměnu, kdyby porušovatel práv požádal o udělení oprávnění k užívání příslušných práv duševního vlastnictví.“

III – **Skutkové okolnosti sporu v původním řízení**

8. Ch. Liffers je režisérem, scénáristou a producentem audiovizuálního díla *Dos patrias, Cuba y la noche* (Dvě domoviny – Kuba a noc). Toto dílo, které obdrželo na různých filmových festivalech několik ocenění, vypráví šest osobních intimních příběhů různých obyvatel Havany (Kuba).

9. Společnost Producciones Mandarina SL (dále jen „společnost Mandarina“) vyrobila audiovizuální dokument o dětské prostituci na Kubě, který zachycuje trestnou činnost zaznamenanou prostřednictvím skryté kamery. Do tohoto dokumentu bylo zakomponováno několik pasáží díla *Dos patrias, Cuba y la noche*, ačkoliv Ch. Liffers nebyl požádán o udělení oprávnění. Dokument byl vysílán stanicí španělské televize Telecinco, jejímž vlastníkem je společnost Mediaset España Comunicación SA (dále jen „společnost Mediaset“), a dosáhl sledovanosti 13,4 %.

10. Ch. Liffers podal proti společnostem Mandarina a Mediaset žalobu u Juzgado de lo Mercantil de Madrid (obchodní soud v Madridu), v níž se domáhal zejména toho, aby soud těmto společnostem nařídil, aby upustily od veškerého porušování jeho práv duševního vlastnictví, a uložil jim, aby mu zaplatily částku 6 740 eur z důvodu porušení jeho užívacích práv, jakož i další částku 10 000 eur jakožto odškodnění za morální újmu, kterou utrpěl.

11. Ch. Liffers si k výpočtu výše náhrady škody požadované z titulu porušení užívacích práv ke svému dílu zvolil kritérium „hypotetické licence“ či „hypotetického licenčního poplatku“, tj. výše licenčních poplatků nebo poplatků, který by mu musely být zaplaceny, kdyby ho společnosti Mandarina a Mediaset požádaly o udělení oprávnění k užívání příslušných práv duševního vlastnictví. Za tímto účelem použil sazebník Organizace pro kolektivní správu práv výrobců audiovizuálních děl (Entidad de Gestión de Derechos de los Productores Audiovisuales). Odškodnění za morální újmu bylo vypočteno paušálně.

12. Juzgado de lo Mercantil de Madrid (obchodní soud v Madridu) žalobě Ch. Lifferse částečně vyhověl a uložil společnostem Mandarina a Mediaset mimo jiné to, aby Ch. Liffersovi vyplatily částku 3 370 eur za škodu způsobenou tímto porušením, jakož i částku 10 000 eur za způsobenou morální újmu.

13. Audiencia provincial de Madrid (oblastní soud v Madridu), u něhož bylo proti rozhodnutí vydanému v prvním stupni podáno odvolání, změnil výši odškodnění založeného na kritériu hypotetické licence na částku 962,33 eura a v plném rozsahu zrušil tu část napadeného rozhodnutí, v níž bylo společnostem Mandarina a Mediaset uloženo nahradit morální újmu způsobenou Ch. Liffersovi. Ch. Liffers totiž požadoval odškodnění vypočtené na základě kritéria hypotetické licence stanoveného v čl. 140 odst. 2 písm. b) TRLPI. Podle Audiencia Provincial de Madrid (oblastního soudu v Madridu) je však toto kritérium odškodnění alternativou kritéria stanoveného v odstavci 2 písm. a) tohoto článku, přičemž odškodnění morální újmy umožňuje pouze toto ustanovení. Kombinace obou kritérií není dovolena.

14. V rámci kasačního opravného prostředku podaného proti rozsudku Audiencia Provincial de Madrid (oblastního soudu v Madridu) Ch. Liffers napadá zrušení rozhodnutí o odškodnění morální újmy a tvrdí, že toto odškodnění nezávisí na volbě mezi kritérii odškodnění stanovenými v čl. 140 odst. 2 písm. a) a b) TRLPI.

15. Tribunal Supremo (Nejvyšší soud), kterému byl tento kasační opravný prostředek předložen, vyjadřuje pochybnosti o způsobu, jakým je třeba vykládat čl. 140 odst. 2 písm. b) TRLPI, vzhledem k tomu, že toto ustanovení má do španělského práva provést čl. 13 odst. 1 druhý pododstavec písm. b) směrnice 2004/48.

IV – **Žádost o rozhodnutí o předběžné otázce a řízení před Soudním dvorem**

16. Rozhodnutím ze dne 12. ledna 2015, došlým Soudnímu dvoru dne 27. února 2015 se tedy Tribunal Supremo (Nejvyšší soud) rozhodl přerušit řízení a položit Soudnímu dvoru následující předběžnou otázku:

„Lze čl. 13 odst. 1 směrnice 2004/48 vykládat v tom smyslu, že neumožňuje, aby se poškozený v důsledku porušení práv duševního vlastnictví, který se domáhá odškodnění majetkové újmy vypočtené na základě výše licenčních poplatků nebo poplatků, které by mu musely být zaplaceny, kdyby porušovatel práv požádal o udělení oprávnění k užívání dotyčných práv duševního vlastnictví, domáhal i odškodnění morální újmy, která mu byla způsobena?“

17. Písemná vyjádření předložili Ch. Liffers, společnosti Mandarina a Mediaset, španělská, německá, francouzská a polská vláda a Evropská komise. Po skončení této písemné fáze řízení měl Soudní dvůr za to, že má dostatečné podklady pro rozhodnutí věci bez jednání v souladu s čl. 76 odst. 2 jednacího řádu Soudního dvora.

V – **Analýza**

18. Podstatou předběžné otázky Tribunal Supremo (Nejvyššího soudu) je, zda musí být čl. 13 odst. 1 směrnice 2004/48 vykládán v tom smyslu, že umožňuje, aby se poškozený v důsledku porušení práv duševního vlastnictví, který se domáhá odškodnění majetkové újmy vypočtené na základě výše licenčních poplatků nebo poplatků, které by mu musely být zaplaceny, kdyby porušovatel práv požádal o udělení oprávnění k užívání dotyčných práv duševního vlastnictví, domáhal i odškodnění morální újmy, kterou utrpěl.

19. Podle ustálené judikatury Soudního dvora je třeba při výkladu ustanovení unijního práva vzít v úvahu nejen jeho znění, ale i jeho kontext a cíle sledované právní úpravou, jejíž je součástí [3].

20. V projednávaném případě se přitom jak na základě znění čl. 13 odst. 1 směrnice 2004/48, tak na základě jeho struktury, jakož i teleologického výkladu domnívám, že je toto ustanovení nutno vykládat v tom smyslu, že umožňuje, aby se každý poškozený v důsledku porušení práv duševního vlastnictví domáhal odškodnění způsobené morální újmy, ať už si pro odškodnění majetkové újmy vybere jakoukoliv metodu.

A – *Znění čl. 13 odst. 1 druhého pododstavce směrnice 2004/48*

21. Alternativní metoda, nabízená v čl. 13 odst. 1 druhém pododstavci písm. b) směrnice 2004/48, navrhuje „stanovit náhradu škody jako paušální částku na základě takových hledisek, jako je *alespoň* výše licenčních poplatků nebo poplatků, které by musely být zaplaceny, kdyby porušovatel práv požádal o udělení oprávnění k užívání příslušných práv duševního vlastnictví“ [4].

3 — Viz zejména rozsudky Yaesu Europe (C-433/08, EU:C:2009:750, bod 24); Brain Products (C-219/11, EU:C:2012:742, bod 13); Koushkaki (C-84/12, EU:C:2013:862, bod 34), jakož i Lanigan (C-237/15 PPU, EU:C:2015:474, bod 35).

4 — Zdůrazněno autorem tohoto stanoviska.

22. Aniž bych z toho vyvozoval konečný závěr o možnosti odškodnit případnou morální újmu v rámci čl. 13 odst. 1 druhého pododstavce písm. b) směrnice 2004/48, musím konstatovat, že znění tohoto ustanovení výslovně umožňuje zohlednit i jiné faktory než jen „licenční poplatky nebo poplatky“, které by musely být zaplaceny za běžných okolností. Minimální charakter uvedeného faktoru jasně plyne ze slov „au moins“ použitých ve francouzském znění textu. Vyplývá i z jiných jeho jazykových verzí [5].

23. Výraz „jako alternativu“ použitý v úvodu bodu b) článku 13 odst. 1 druhého pododstavce směrnice 2004/48 tento výklad nikterak nemění.

24. Systematická analýza čl. 13 odst. 1 směrnice 2004/48 totiž potvrzuje, že i když jsou body a) a b) druhého pododstavce alternativami, jsou jimi v tom smyslu, že se jedná o dva způsoby, které vedou ke stejnému výsledku.

B – *Systematický výklad čl. 13 odst. 1 směrnice 2004/48*

25. Na základě systematického přístupu je nutno konstatovat, že pododstavce, z nichž je složen článek či *a fortiori* odstavec, tvoří celek, jehož ustanovení nelze vykládat izolovaně [6]. Je přitom třeba podotknout, že zatímco čl. 13 odst. 1 druhý pododstavec směrnice 2004/48 informuje soudní orgány členských států o způsobu, jakým mohou stanovit náhradu škody, která má být uhrazena v případě porušení práv duševního vlastnictví, v prvním pododstavci článku 13 odst. 1 je ve většině jazykových verzí výslovně uvedeno, že tyto soudní orgány budou muset nařídit „porušovateli práv vykonávajícímu činnost, o níž věděl nebo rozumně vědět měl, že porušuje práva, zaplatit nositeli práv náhradu škody *odpovídající skutečné újmě*, kterou *skutečně* utrpěl v důsledku porušení práva“ [7].

26. Systematická analýza čl. 13 odst. 1 směrnice 2004/48 tedy ukazuje, že druhý pododstavec stanoví *metodiky*, které lze použít k dosažení *výsledku* stanoveného v prvním pododstavci. Tímto výsledkem je přitom náhrada újmy, kterou „[nositel práv] skutečně utrpěl v důsledku porušení práva“ [8].

27. I na základě kontextuálního výkladu čl. 13 odst. 1 směrnice 2004/48 je tudíž třeba akceptovat, že v rámci odškodnění újmy vzniklé v důsledku porušení práv duševního vlastnictví lze zohlednit případnou morální újmu. Za určitých okolností totiž „výše licenčních poplatků nebo poplatků, které by musely být zaplaceny, kdyby porušovatel práv požádal o udělení oprávnění k užívání příslušných práv duševního vlastnictví“, odráží újmu, kterou dotyčný nositel práva skutečně utrpěl, pouze *částečně* a neodráží újmu, která mu *skutečně* vznikla.

5 — Viz zejména výraz „cuando menos“ ve španělském znění, „alespoň“ v českém znění, „mindestens“ v německém znění, „τουλάχιστον“ v řeckém znění, „at least“ v anglickém znění, „per lo meno“ v italském znění, „als ten minste“ v nizozemském znění, „no mínimo“ v portugalském znění a „prinajmenšom“ ve slovenském znění.

6 — V tomto smyslu viz rozsudek Sodiaal International (C-383/14, EU:C:2015:541, bod 25).

7 — Zdůrazněno autorem tohoto stanoviska. Slovo „skutečně“ se nevyskytuje v dánském, estonském, lotyšském a nizozemském znění čl. 13 odst. 1 směrnice 2004/48. Podle ustálené judikatury Soudního dvora však nemůže formulace použitá v jedné z jazykových verzí ustanovení unijního práva sloužit jako jediný základ pro výklad tohoto ustanovení ani jí nemůže být přiznána přednostní povaha vzhledem k jiným jazykovým verzím. Ustanovení unijního práva totiž musí být vykládána a používána jednotně na základě znění vypracovaných ve všech jazycích Evropské unie. V případě rozdílů mezi různými jazykovými verzemi unijního práva musí být dotčené ustanovení vykládáno podle celkové systematiky a účelu právní úpravy, jejíž je součástí (v tomto smyslu viz rozsudek Léger, C-528/13, EU:C:2015:288, bod 35 a citovaná judikatura). V projednávaném případě přitom kromě skutečnosti, že se výraz „skutečně“ vyskytuje téměř ve všech jazykových verzích, vede k přijetí výkladu, podle něhož je újma, která má být nahrazena, újmou, která *skutečně* vznikla, i znění daného ustanovení jako celek (viz k tomu část A výše) a teleologický výklad (viz k tomu část C níže).

8 — Článek 13 odst. 1 první pododstavec písm. b) směrnice 2004/48.

28. Ač se zde nejedná o uložení represivní náhrady škody porušovateli práv duševního vlastnictví [9], domnívám se, že lze jen stěží zpochybnit, že morální újma – jako je zejména poškození dobré pověsti – může být, je-li prokázána, sama o sobě součástí újmy, kterou autor skutečně utrpěl [10].

29. Alternativa stanovená v čl. 13 odst. 1 druhém pododstavci písm. b) směrnice 2004/48 tudíž upravuje kritéria pro posouzení vzniklé újmy a jejím cílem není měnit rozsah odškodnění uvedené újmy.

C – *Teleologický výklad čl. 13 odst. 1 směrnice 2004/48*

30. Nakonec konstatuji, že opačný výklad, který by vedl k vyloučení morální újmy z odškodnění skutečně vzniklé újmy, by byl zároveň v rozporu s cíli sledovanými směrnicí 2004/48.

31. Cíle sledované normotvůrcem Evropské unie nám objasňuje bod 10 odůvodnění směrnice 2004/48. Podle tohoto bodu odůvodnění je cílem směrnice „sblížení právních systémů [členských států] tak, aby byla zajištěna vysoká, rovnocenná a stejnorodá úroveň ochrany [duševního vlastnictví na] vnitřní[m] trhu“.

32. Článek 3 odst. 2 směrnice 2004/48, který tento cíl sleduje, výslovně stanoví, že nápravná opatření budou muset být „rovněž účinná, přiměřená a *odrazující* a musí být používána způsobem, který zabraňuje vzniku překážek právně dovoleného obchodu a poskytuje záruky proti jejich zneužití“ [11].

33. Za těchto podmínek by nebylo konzistentní vyloučit z náhrady škody přiznané nositeli práv duševního vlastnictví odškodnění jeho morální újmy, pokud se rozhodl domáhat se náhrady majetkové újmy podle paušální metody stanovené v čl. 13 odst. 1 druhém pododstavci písm. b) směrnice 2004/48.

34. Takové vyloučení by totiž zmařilo všechny odrazující účinky povinnosti odškodnění, jelikož porušovatel by musel nositeli práva uhradit pouze částku, kterou by mu musel zaplatit, kdyby uvedené právo respektoval, a která by mohla být nižší než skutečná újma. Takové odškodnění by tudíž nebylo v souladu se snahou unijního normotvůrce zajistit duševnímu vlastnictví zvýšenou ochranu.

35. Takovým omezením by mohla být zpochybněna samotná účinnost ochrany. Ta je však jedním z cílů sledovaných směrnicí 2004/48, které musí členské státy zajistit [12]. Jak totiž správně zdůrazňuje Komise v písemném vyjádření, pokud by mělo být vyloučení morální újmy připuštěno, důsledky pro porušovatele by byly stejné, kdyby reprodukoval dílo bez oprávnění, i kdyby postupoval v souladu s právem a požádal o licenci [13].

9 — Zdá se, že v rámci doktríny je možnost přiznání represivní náhrady škody sporná. Podle názoru J.-C. Gallouxe konečné znění směrnice 2004/48 od tohoto institutu upustilo. Tento autor se však domnívá, že i když výraz použitý ve směrnici naznačuje pouze to, že měřítkem pro výpočet náhrady škody musí být skutečně vzniklá újma, náhrada se „na ni nemusí nutně omezovat“ (Galloux, J.-C., „La directive relative au respect des droits de propriété intellectuelle“, *Revue trimestrielle de droit communautaire*, 2004, s. 698). V tomtéž smyslu viz Benhamou, Y., „Compensation of damages for infringements of intellectual property rights in France, under Directive 2004/48/EC and its transposition law – new notions?“, *International Review of Intellectual Property and Competition Law*, 2009, 40(2), s. 125, zejména s. 140 a 143. M. Buydens naopak tento přístup ostře kritizuje, přičemž vychází ze zásady plné náhrady, tj. náhrady veškeré újmy, ovšem ničeho jiného (Buydens, M., „La réparation des atteintes aux droits de propriété intellectuelle“, *Actualités en droits intellectuels*, UB3, Bruylant, 2015, s. 407 až 434, zejména s. 408 a 417). Podle tohoto autora použití příslovce „skutečně“ v čl. 13 odst. 1 směrnice 2004/48 tuto zásadu potvrzuje (op. cit., s. 411).

10 — V tomto smyslu viz Buydens, M., „La réparation des atteintes aux droits de propriété intellectuelle“, *Actualités en droits intellectuels*, UB3, Bruylant, 2015, s. 407 až 434, zejména s. 416 a 429; Borghetti, J.-S., „Punitive Damages in France“, Koziol H. a Wilcox V. (ed.), *Punitives Damages: Common Law and Civil Law Perspectives*, Tort and Insurance Law, svazek 25, 2009, s. 55 až 73, zejména č. 26, jakož i Gautier, P.-Y., „Fonction normative de la responsabilité: le contrefacteur peut être condamné à verser au créancier une indemnité contractuelle par équivalent“, *Recueil Dalloz*, 2008, s. 727, zejména č. 5.

11 — Zdůrazněno autorem tohoto stanoviska.

12 — V tomto smyslu viz rozsudek L'Oréal a další (C-324/09, EU:C:2011:474, bod 131).

13 — Bod 29 vyjádření Komise.

VI – **Závěry**

36. S ohledem na znění čl. 13 odst. 1 směrnice 2004/48, jeho strukturu, jakož i cíle, které sleduje, navrhuji, aby Soudní dvůr odpověděl na předběžnou otázku položenou Tribunal Supremo (Nejvyšším soudem) následovně:

„Článek 13 odst. 1 směrnice Evropského parlamentu a Rady 2004/48/ES ze dne 29. dubna 2004 o dodržování práv duševního vlastnictví musí být vykládán v tom smyslu, že umožňuje, aby se poškozený v důsledku porušení práv duševního vlastnictví, který se domáhá odškodnění majetkové újmy vypočtené na základě výše licenčních poplatků nebo poplatků, které by mu musely být zaplaceny, kdyby porušovatel práv požádal o udělení oprávnění k užívání dotyčných práv duševního vlastnictví, domáhal i odškodnění morální újmy, která mu byla způsobena.“